

WSPÓŁCZESNE BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE

Redakcja naukowa

Mariusz Kubiak

Małgorzata Lipińska-Rzeszutek

**WSPÓŁCZESNE
BEZPIECZEŃSTWO
EKOLOGICZNE**

CONTEMPORARY ECOLOGICAL SECURITY

Sc. Ed.

Mariusz Kubiak
Małgorzata Lipińska-Rzeszutek

Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

WSPÓŁCZESNE BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE

Redakcja naukowa

Mariusz Kubiak
Małgorzata Lipińska-Rzeszutek

Warszawa–Siedlce 2017

Publikacja dofinansowana przez Instytut Nauk Społecznych
i Bezpieczeństwa WH UPH w Siedlcach

Recenzenci

Prof. zw. dr hab. Andrzej Misiuk, Uniwersytet Warszawski
Prof. zw. dr hab. Ryszard Rosa, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

Projekt okładki

Barbara Kuropiejska-Przybyszewska

Redakcja i korekta

Zespół

© Copyright by Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2017

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Autorów i Wydawcy.

Wydawca

Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
03-982 Warszawa, ul. Dedala 8/44
tel. 602 247 367, fax 22 870 03 60
e-mail: oficyna@aspra.pl
www.aspra.pl

ISBN 978-83-7545-777-3

Objętość 9,4 ark. wyd.

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I	
Robert Borkowski <i>Teoretyczno-metodologiczne aspekty rozważań nad bezpieczeństwem ekologicznym</i>	17
Rozdział II	
Marek Leszczyński <i>Ekonomia rozwoju wobec nierówności społecznych</i>	39
Rozdział III	
Mirosław Twardowski <i>Krótko o pragmatyzmie środowiskowym</i> ..	55
Rozdział IV	
Elżbieta Połusznna, Jacek Połuszny <i>Człowiekowi wilkiem. O przemocy w obronie coraz szerzej pojmowanej wolności</i>	71
Rozdział V	
Malina Kaszuba, Marta Stempień <i>Bioterroryzm – realne zagrożenie czy mrzonka?</i>	97
Rozdział VI	
Mariusz Ciszek <i>Filozofia postrzegania problemu ochrony środowiska naturalnego (bezpieczeństwa ekologicznego) w kontekście Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 roku</i>	115
Rozdział VII	
Ewa Charymska <i>Bezpieczeństwo ekologiczne problemem i kapitałem przyszłości</i>	145

Rozdział VIII

Mariusz Wódka *Wzrost świadomości ekologicznej – współczesne problemy i zagrożenia środowiska naturalnego w kontekście bezpieczeństwa państwa* 159

Nota o Autorach 181

Table of Content

Introduction	13
Chapter I	
Robert Borkowski <i>Theoretical and methodological aspects of considerations of ecological security</i>	17
Chapter II	
Marek Leszczyński <i>Economics of development against social inequalities</i>	39
Chapter III	
Mirosław Twardowski <i>Briefly about environmental pragmatism</i>	55
Chapter IV	
Elżbieta Pośluszna, Jacek Pośluszny <i>A wolf man. About violence in defense of ever wider freedom</i>	71
Chapter V	
Malina Kaszuba, Marta Stempień <i>Bioterrorism – real threat or fantasy?</i>	97
Chapter VI	
Mariusz Ciszek <i>The philosophy of perception of the problem of environmental protection (ecological safety) in the context of the National Security Strategy of the Republic of Poland of 2014</i>	115
Chapter VII	
Ewa Charymska <i>Ecological security as a problem and capital of the future</i>	145

Chapter VIII

Mariusz Wódka *Increased ecological awareness – contemporary problems and threats to the environment in the context of state security* 159

Note about the Authors 181

Wstęp

Bezpieczeństwo jest obecnie jedną z podstawowych wartości, celem dążeń jednostek i społeczności ludzkich. Należy je rozpatrywać w różnych wymiarach, w tym między innymi w wymiarze ekologicznym. Do niedawna wymiar ten uważany był za mało istotny, obecnie jego rozumienie ulega jednak wyraźnej zmianie. Rośnie znaczenie i wartość środowiska naturalnego jako dziedziny dotyczącej żywotnych kwestii bytu narodowego.

Kłęski żywiołowe, a także katastrofy wywołane działalnością człowieka mogą i stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Szybki wzrost skażeń, degradacji różnych ekosystemów przez zanieczyszczenia wytwarzane w każdym kraju oraz przedostające się z zagranicy negatywnie wpływają na jakość życia ludzi, pogarszają stan zdrowia społeczeństwa, a nawet stwarzają zagrożenia dla biologicznego przeżycia mieszkańców. Jeśli uwzględnimy przy tym wyczerpywanie się zasobów surowców nieodnawialnych, to okaże się, że problemy pogarszającego się stanu środowiska stają się źródłem trudnych do zaakceptowania nierówności między ludźmi. Kurczenie się przestrzeni życiowej człowieka może prowadzić do migracji „ekologicznych”, a przez to komplikować sytuację międzynarodową oraz wewnętrzną poszczególnych państw i zwiększać ich wrażliwość na innej natury zagrożenia (ekonomiczne, socjalne, polityczne). W skrajnych wypadkach problemy dostępu do zasobów naturalnych i czystego środowiska mogą prowadzić do gwałtownych rywalizacji i napięć. Skażenia środowiska naturalnego mogą więc stwarzać obiektywne i subiektywne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego.

Bezpieczeństwo ekologiczne postrzegane jest obecnie już nie tylko przez pryzmat bezpieczeństwa człowieka, ale także innych istot. Niezbędne jest zatem podjęcie działań mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej jako specyficznej wiedzy o eksploatacji, zagrożeniach i ochronie środowiska oraz o zasadach i instrumentach gospodarowania jego zasobami. Głównym celem jest ochrona środowiska, jednak rozwiązanie tych problemów przyczyni się również do

wzrostu gospodarczego poprzez wspieranie innowacji i przedsiębiorczości.

Pierwszy tekst pomieszczony w opracowaniu, autorstwa Roberta Borkowskiego, obejmuje rozważania natury teoretyczno-metodologicznej. Zawiera różne ujęcia bezpieczeństwa ekologicznego oraz wskazuje autorów, którzy używają pojęcia „bezpieczeństwo ekologiczne”, ale go nie definiują, ponieważ w obszarze nauk o bezpieczeństwie nie ustalono jak dotąd jednolitej definicji tego pojęcia. Autor prezentuje także różne sposoby rozumienia pojęcia „ekologia” oraz wskazuje na fakt, że kategoria pojęciowa „bezpieczeństwo ekologiczne” w ekologii nie występuje. Przedstawia też główne postulaty partii Zielonych. Porusza ponadto kwestię wzmożonego zainteresowania problematyką ekologiczną w siłach zbrojnych wielu państw.

O kwestiach postępujących nierówności społecznych, będących skutkiem dominacji neoliberalnego modelu rozwoju ekonomicznego i społecznego, nieuwzględniającego w wystarczającym stopniu konieczności tworzenia ładu społecznego, opartego na harmonijnym układzie człowiek – technika – przyroda, pisze Marek Leszczyński. Zdaniem autora, obecnie, w warunkach dużej niepewności, konieczne jest holistyczne traktowanie kwestii ekonomii, ekologii i bezpieczeństwa w myśleniu o przyszłości i bezpiecznym, trwałym rozwoju w duchu Agendy 21.

W rozważaniach dotyczących współczesnego bezpieczeństwa ekologicznego nie można pominąć wątku dotyczącego etyki. Ważne miejsce we współczesnej etyce środowiskowej zajmuje nurt zwany pragmatyzmem środowiskowym, któremu poświęcony jest tekst autorstwa ks. Mirosława Twardowskiego. Zwraca on uwagę, że małostkowe spory między zwolennikami antropocentryzmu i antyantropocentryzmu, „płytkimi” i „głębokimi” ekologami itp., zdaniem pragmatyków środowiskowych są o tyle szkodliwe, o ile dzielą etyków i sprawiają, że możliwe wysiłki na rzecz zdecydowanych i skutecznych działań w obszarze człowiek – środowisko tak naprawdę spełzają na niczym.

Próby oszacowania zagrożeń dla bezpieczeństwa, jakie przyniesie może rozwój radykalnego indywidualizmu i zielonego anarchizmu, podjęli się Elżbieta i Jacek Posłuszni. W ich rozdziale zostały przedstawione zasadnicze idee indywidualistycznego anarchizmu, envi-

ronmentalizmu i liberacjonizmu (wraz z przykładami działalności antypaństwowej i antyspołecznej), stanowiące fundament najbardziej radykalnych działań w walce o wolność (przeciwko porządkom państwowym i społecznym), jakich dopuszczali się rzecznicy idei anarchoindywidualistycznych, a także ekologiczno-animalistycznych.

Malina Kaszuba i Marta Stempień zajęły się problemem wykorzystania broni biologicznej przez terrorystów (broń biologiczna jest realnym zagrożeniem ze względu na łatwość jej pozyskania czy niskie koszty produkcji). Autorki omówiły rodzaje środków biologicznych, które mogą zostać wykorzystane przez terrorystów, działania społeczności międzynarodowej zmierzające do ograniczenia jej proliferacji, ewolucję bioterroryzmu oraz problematykę przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się środków biologicznych. Głównym celem było ustalenie, czy zjawisko bioterroryzmu stanowi obecnie realne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

Mariusz Cizek przybliżył natomiast zagadnienie ochrony środowiska naturalnego (utożsamianego z problematyką bezpieczeństwa ekologicznego) z perspektywy koncepcji bezpieczeństwa narodowego. Analizie poddaje obowiązującą *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 roku.

Rozdział autorstwa Ewy Charymskiej ukazuje bezpieczeństwo ekologiczne dwuaspektowo. Z jednej strony jako wyzwanie, z drugiej zaś jako inwestycję dla przyszłości. Przedstawia problemy i zagrożenia, z jakimi współcześnie musi zmierzyć się świat w związku z kryzysem ekologicznym.

Mariusz Wódka omawia działania mające na celu podniesienie świadomości społecznej w zakresie edukacji ekologicznej, będącej narzędziem polityki ochrony środowiska i bezpieczeństwa państwa. Zwraca przy tym uwagę na pojawiające się nowe niebezpieczeństwa dla Polski i Unii Europejskiej, powstające w wyniku zmian cywilizacyjnych i gospodarczych.

Redaktorzy niniejszego opracowania żywią nadzieję, że stanie się ono przyczynkiem do dalszego rozwijania społecznej i jednostkowej świadomości ekologicznej, a co za tym idzie, w efekcie, do podniesienia poziomu bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego.

Introduction

Security is now one of the fundamental values of individuals and communities. It should be considered in different dimensions, including ecological dimension. Until recently, this dimension was considered to be insignificant but today it is clearly changing. The importance and value of the natural environment as an area affecting the vital issues of national being grows.

Natural disasters, as well as human-induced disasters, can and do pose a serious threat to the security of the state. The rapid growth of pollution, the degradation of ecosystems by pollutants produced in each country, and the influx of pollution from abroad, negatively affects the quality of people's lives, aggravates the health of the population and even endangers the biological population's survival. If we take into account the depletion of non-renewable resources, it turns out that the problem of deteriorating environmental conditions is becoming a source of hard-to-accept inequalities between people. Shrinking of human life can lead to "ecological" migration, thereby complicating the internal state of affairs and the international situation, and multiplying the vulnerability of countries to other threats (economic, social, political). In extreme cases, problems of access to natural resources and clean environment can lead to competition and tensions. Pollution of the environment can create objective and subjective threats to national security.

Contemporary understood ecological security is perceived not only through the prism of human security, but also other beings. It is therefore necessary to take measures aimed at raising the environmental awareness of the specific knowledge of the operation, threats and protection of the environment and the principles and instruments of management of its resources. The main objective is to protect the environment, but the solution to these problems will also contribute to economic growth by fostering innovation and entrepreneurship.

The first text, contained in the paper, by Robert Borkowski contains theoretical-methodological considerations. This chapter contains vari-

ous shots of ecological safety and indicates the authors who use the term “ecological security”, even without defining it, because the science in the field of security has not been established a uniform definition of the term “ecological security”. The author also presents various ways of understanding the concept of “ecology” and points out that the conceptual category “ecological security” in ecology does not occur. It also presents the main demands of the Green Party. He also addresses the issue of increased interest in environmental issues in the armed forces of many countries.

The progressive social inequality issues, resulting from the dominance of the neoliberal model of economic and social development, not taking into account sufficiently the need to create a social order based on the harmonious arrangement of man – technology – nature, writes Marek Leszczyński. According to the author, today in conditions of high uncertainty, thinking about the future and a secure, sustainable development in the spirit of Agenda 21, it is a holistic treatment of the issue of economics, ecology and security.

In the discussion on contemporary ecological security cannot be overlooked thread on ethics. An important place in contemporary environmental ethics is occupied by the so-called environmental pragmatism, devoted to the text by Fr. Dr Mirosław Twardowski. He points out that petty disputes between anthropocentrism and anti-anthropocentrism, “shallow” and “deep” ecologists, etc., are, in the opinion of environmentalists, harmful enough to share ethics and make the possible efforts towards decisive and effective action In the area of the human-environment, they actually do nothing.

Attempts to assess the security risks that can develop radical individualism and green anarchism have been made by Elżbieta Pośluszna and Jacek Pośluszny. Their essay contains a sketch of the key ideas of individualist anarchism, environmentalism and liberalism (supported by examples of anti-state and anti-social activities), which are the foundations of the most radical actions in the fight for freedom (against state and social order), ecological and animalistic.

Malina Kaszuba and Marta Stempień addressed the issue of the use of biological weapons by terrorists (biological weapons are a real

threat because of its ease of acquisition or low production costs). In this chapter discuss the types of biological means that could be used by terrorists, the international community to curb its proliferation and bio-terrorism issues of evolution to counter the spread of biological means. The main aim was to determine whether the phenomenon of bioterrorism is presently a real threat to international security.

On the other hand, Mariusz Ciszek presents the issues of environmental protection (identified with ecological security issues) from the perspective of the concept of national security. He analysis the applicable *National Security Strategy of the Republic of Poland*, 2014.

The chapter by Ewa Charymska shows the ecological security in two aspects. On the one hand as a challenge, on the other hand as an investment for the future. It presents the problems and threats that today must confront the world in the context of the ecological crisis.

Mariusz Wódka discusses efforts to raise public awareness of environmental education as a tool of environmental policy and national security. He draws attention to the emerging new treats for Poland and the European Union as a result of civilization and economic changes.

The editors and authors of this book hope that this will contribute to the further development of social and individual ecological awareness and, consequently, to improving the level of personal and structural security.

Rozdział I

Robert Borkowski*

Teoretyczno-metodologiczne aspekty rozważań nad bezpieczeństwem ekologicznym

Theoretical and methodological aspects of considerations of ecological security

Słowa kluczowe

bezpieczeństwo ekologiczne, ekologia, zrównoważony rozwój, partie Zielonych

Key words

ecological security, ecology, sustainable development, Green Parties

Abstrakt

W obszarze nauk o bezpieczeństwie nie ustalono jednolitej definicji pojęcia „bezpieczeństwo ekologiczne”. Autorzy zajmujący się teorią bezpieczeństwa definiują je najczęściej jako stan uzyskany w rezultacie uwzględnienia szeregu uwarunkowań chroniących człowieka i środowisko oraz takie kształtowanie stosunków naturalnych i społecznych w biosferze Ziemi, które tworzy właściwe warunki życia dla całej ludzkości, nie podważając zarazem podstaw życia na naszej planecie, głównie poprzez podejmowanie i realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju. Rozdział zawiera również inne ujęcia bezpieczeństwa ekologicznego oraz wskazuje autorów, którzy używają pojęcia „bezpieczeństwo ekologiczne”, w ogóle go nie definiując. Autor prezentuje

* Prof. nadzw. dr hab. Robert Borkowski – *Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.*